

ელენე ჯაჯანიძე

*ივანე ჯავახიშვილის სახელმწიფო
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი;
სამოქალაქო ინტეგრაციისა და ეროვნებათშორისი
ურთიერთობების ცენტრი*

ბილინგვიზმის გავლენა გავშვის კოგნიტურ განვითარებაზე

აბსტრაქტი

წინამდებარე სტატიის მიზანია, მკითხველს გააცნოს ბილინგვიზმის ენობრივ განვითარებასთან დაკავშირებული პრობლემები და ამ საკითხზე არსებული მოსაზრებები. სტატიაში განხილული იქნება ენობრივ განვითარებასთან დაკავშირებული ბიპევიორისტული, კოგნიტივისტური და კონსტრუქტივისტული თეორიები. ეს არის საკითხები, რომლებიც უშუალო კავშირშია მეორე ენის შესწავლასთან და ინდივიდის კოგნიტურ განვითარებასთან. შესავალში მოკლედ მიმოვიხილავთ ბილინგვიზმის არსს და განვსაზღვრავთ მის სახეებს. სტატიის ძირითად ნაწილში მიმოვიხილავთ ბილინგვიზმის საკითხებს, რომლებიც კოგნიტურ განვითარებასთანაა დაკავშირებული და, ასევე, მოკლედ განვიხილავთ იმ ფაქტორებს, რომლებიც განაპირობებენ ბილინგვიზმის განათლების ეფექტურობას. დასკვნის სახით, დავასაბუთებთ ბილინგვიზმის განათლების მნიშვნელობას პიროვნული თვითრეალიზაციისა და კოგნიტური განვითარებისათვის.

ბილინგვიზმი და ბილინგვიზური განათლება მე-20 საუკუნეში გახდა ცხარე დებატების საგანი და გლობალიზაციის პროცესის კვალდაკვალ, იგი ამ აქტუალობას ინარჩუნებს და უფრო ფართო დაინტერესებას ჰპოვებს საზოგადოებაში.

გახსნილი საზღვრები, გაადვილებული ინტეგრაცია, გაუმჯობესებული ცხოვრების პირობები, გაფართოებული თვალსაწიერი და კიდევ სხვა მომხიბლავ შედეგებთან ასოცირდება დღეს უცხო ენების ცოდნა.

ტერმინ ბილინგვიზმის არაერთი განმარტება არსებობს, მისი კვლევის სფეროების მიხედვით. უპირველეს ყოვლისა, ერთმანეთისაგან უნდა გავმიჯნოთ ინდივიდუალური და სოციალური ბილინგვიზმი/მულტილინგვიზმი. სოციალური ბილინგვიზმი სოციოლინგვისტიკის შესწავლის საგანია და იგი დამახასიათებელია მრავალენოვანი სახელმწიფოებისათვის (მაგ. ბელგია, შვეიცარია, აფრი-

კული ქვეყნები). ხოლო ბილინგვიზმს, როგორც ინდივიდუალურ მოვლენას, სწავლობს როგორც კოგნიტური ფსიქოლოგია, ასევე ფსიქოლინგვისტიკის დარგი და პედაგოგიკა. ინდივიდუალური ბილინგვიზმი არის მოვლენა, რომელიც ასახავს პიროვნების კომპეტენციებს მეორე ენაში. ამ ტერმინის განმარტებაშიც არ არსებობს მეცნიერებს შორის აბსოლუტური თანხმობა. ზოგი მიიჩნევს, რომ ბილინგვალი არის ადამიანი, რომელსაც აქვს უნარი, თუნდაც რამდენიმე სიტყვა თქვას მეორე ენაზე, ხოლო სხვანი მიიჩნევენ, რომ ბილინგვალია ადამიანი, რომელიც ერთნაირ დონეზე ფლობს ორ ენას (ბლუმფილდი, 1993).

ენობრივი განვითარება ბილინგვიზმის ორივე განხილულ (სოციალური / ინდივიდუალური) სახეს უკავშირდება, ისინი თანაარსებობენ და ავსებენ ერთმანეთს. თუმცა სტატიის ფარგლებში უფრო მეტად ინდივიდუალურ ბილინგვიზმს

განვიხილავთ კოგნიტურ განვითარებასთან კავშირში.

**ენობრივი განვითარება
(ბიჰევიორისტული, კოგნიტივისტური და კონსტრუქტივისტული თეორიები)**

ენა თავისთავად არ ვითარდება, იგი უშუალოდ უკავშირდება ბავშვის ფიზიკურ, ემოციურ, კოგნიტურ ასპექტებს, ბავშვის ენობრივი განვითარება ხანგრძლივი და რთული პროცესია, რომელიც გულისხმობს შესაბამის სოციალურ გარემოსა და კულტურული ფონის გათვალისწინებას.

ენის ათვისება არ შემოიფარგლება მხოლოდ გარკვეული სიტყვებისა და გრამატიკული სტრუქტურების ცოდნით, ამ პროცესში მონაწილეობას იღებს როგორც ფონოლოგიური ნაწილი, ასევე სემანტიკური ასპექტი (ვოდე, 1988).

იმ მექანიზმის გარკვევა, რომელიც ენობრივ განვითარებას უდევს საფუძვლად, მხოლოდ 21-ე საუკუნის პრობლემა არ არის, იგი უძველესი სადისკუსიო საკითხია, რომლითაც თავის დროზე დაინტერესებულნი იყვნენ ცნობილი ენათმეცნიერები ჰუმბოლდტი და ფ. დე სოსიური. გარდა ენათმეცნიერებისა, ამ საკითხმა დაინტერესება ჰპოვა ფსიქოლოგიაშიც, ვინაიდან ენობრივი განვითარება უშუალოდ დაუკავშირდა ბავშვის კოგნიტურ განვითარებას (მ. ქურდიანი, სალექციო კურსიდან, 2007).

ფსიქოლოგიაში აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით ცნობილია ბიჰევიორისტული, კოგნიტივისტური და კონსტრუქტივისტული თეორიები.

ცნობილია სკინერის ენობრივი განვითარების თეორია, რომელიც მან 1957 წელს ჩამოაყალიბა, იგი ბიჰევიორისტული მიდგომის გამოხატვა იყო ენის სწავლის საკითხთან დაკავშირებით. სკინერის თეორია ეყრდნობოდა სტრუქტურალისტ ლეონარდ ბლუმფილდის „ენის თეორიას“ (ბლუმფილდი, 1933). ბლუმფილდი ამ ნაშრომში სრულიად არ

უგულვებელყოფდა ენის სწავლის პროცესში აზრობრივ მნიშვნელობას, თუმცა მიიხნევიდა, რომ სემანტიკური ასოციაციურობა ენობრივი ფორმირების პროცესში იყო უმნიშვნელო. მისი აზრით, ბავშვი ენას სწავლობს იმიტაციის გზით, ისევე, როგორც სხვა დანარჩენ ყოველდღიურ აქტივობებს.

სკინერის თეორიის მიხედვით, ბავშვის ენობრივი განვითარება დაკავშირებულია სტიმულთან და განმტკიცებასთან (ანუ, თუკი ბავშვს ეძლევა სტიმული სიტყვის სახით, ეს სიტყვა უკავშირდება პირობითად რაიმე ნივთს, მაშინ, სავარაუდოდ, მოხდება მისი განმტკიცება).

ბიჰევიორისტი ფსიქოლოგები მიიხნევიდნენ, რომ ენის ფორმირებისათვის მნიშვნელოვანია სამი რამ: განმეორება, მიბაძვა და დასწავლა, ანუ ბავშვები სწავლობენ იმას, რაც ესმით (ალ-ჯეასერი, 2009).

ამ მიდგომის საწინააღმდეგო აზრი მალევე გაჩნდა ფსიქოლოგიაში. ბიჰევიორისტებს დაუპირისპირდნენ კოგნიტივისტები, რომლებიც მიიხნევიდნენ, რომ მხოლოდ იმიტაცია სწავლის პროცესში არაა საკმარისი. კოგნიტურმა ფსიქოლოგიამ წინ წამოსწია ენობრივი განვითარების პროცესში სემანტიკის როლი და აღნიშნა, რომ ბავშვში დაბადებიდანვე არის პოტენციური იმისა, რომ ისწავლოს ენა (რაგი, 2007).

ნოამ ჩომსკი ამ მოვლენას უწოდებდა ენის შეძენის მოწყობილობას და მიიხნევიდა, რომ ბავშვს აქვს გარკვეული თანდაყოლილი უნარი, დაამუშაოს ინფორმაცია და შექმნას შიდა სტრუქტურები /language acquisition device/ LAD (ალ-ჯეასერი, 2009).

ენის შეძენის თანდაყოლილი უნარის წყალობით, ბავშვს შეუძლია თქვას ისეთი სიტყვები და ჩამოაყალიბოს გრამატიკული სტრუქტურები, რომლებიც მას ჯერ არ მოუხმენია. მაგალითად, ინგლისურ ენაში, როგორც ვიცით, არსებობს წესიერი და არაწესიერი ზმნები, რომელთა ფორმებიც

განსხვავებულად იწარმოება. ბავშვი არაწესიერი ზმნების რეგულარულ ფორმებს აწარმოებს: comed - came-ის ნაცვლად, breaked - broke-ის ნაცვლად და ა.შ. ასევე, ბავშვი ენის ათვისების საწყის ეტაპზე გამოიყენებს დანაწევრებულ სიტყვებს წინადადებების ასაგებად, თუმცა ენათმეცნიერები აღნიშნავენ, რომ ეს დანაწევრება არ არის ლოგიკას მოკლებული (მელიქი შვილი, 2011). განვიხილოთ, მაგალითად, ბავშვის ასეთი გამონათქვამები:

1. ფინჯანი ჭიქა
2. ზეიმი კაბა
3. მარიამი ჩანთა
4. ქული სკამი
5. გიორგი ბურთი

მოცემული გამონათქვამები დანაწევრებული ხასიათისაა და ზედაპირულ დონეზე ისინი ერთნაირია (არსებითი სახელი+არსებითი სახელი), თუმცა, უნდა აღინიშნოს, რომ ისინი ლოგიკურად უკავშირდებიან ერთმანეთს და გადმოგვცემენ უკვე სიღრმისეულ სემანტიკურ მიმართებებს:

1. სინონიმური დაკავშირება (მაგალითად ფინჯანი და ჭიქა)
2. განსაზღვრებითი (შესაძლოა, ასოციაციური) მიმართება (საზეიმო კაბა; კაბა – ზეიმისთვის...)
3. კუთვნილება (მარიამის ჩანთა)
4. ადგილმდებარეობა (ქული სკამზეა)
5. სუბიექტ-ობიექტის მიმართება (გიორგი ბურთს თამაშობს).

(გამყრელიძე, 2003).

განხილული მაგალითების მიხედვით, ჩანს, რომ ბავშვში თავიდანვე არის მონაცემები ათვისების ენა. იგი ახერხებს დაკვირვებისა და ანალიზის შედეგად ჩაერთოს კომუნიკაციაში.

მეორე ენის ათვისების საკითხს განიხილავს აგრეთვე კონსტრუქტივიზმის თეორია. იგი ძირითადად ეფუძნება ვიგოცკისა და პიაჟეს ნაშრომებს. ვიგოცკი მიიჩნევდა, რომ ენის ათვისების საქმეში ძალიან დიდია სოციალური როლი; ბავშვი სწავლობს

თანატოლებთან კომუნიკაციითა და ინტერაქციით (ტაბატაძე, შუბითიძე, 2011).

ვიგოცკი მიიჩნევდა, რომ ენა და აზროვნება ვითარდება ერთმანეთისაგან დამოუკიდებლად და ერთდროულად. ბოლოს ხდება მათი შერწყმა და ინტერაქცია.

ენის ათვისების პროცესი მასთან მიბმული იყო უშუალოდ სოციო-კულტურულ გარემოსთან, რაც განაპირობებდა ინდივიდუალურ სხვაობებს ენის ათვისებისა და აზროვნების განვითარების თვალსაზრისით.

ენის უდიდეს როლს აზროვნების განვითარებაში გამოყოფს აგრეთვე შვეიცარიელი ფსიქოლოგი ჟან პიაჟეც. იგი, ვიგოცკისაგან განსხვავებით, ნაკლებად ამახვილებს ყურადღებას კოგნიტური განვითარებისათვის სოციალური გარემოს უდიდეს მნიშვნელობაზე. აგრეთვე იგი მიიჩნევს, რომ ჯერ მიმდინარეობს ადამიანის კოგნიტური განვითარების პროცესი, და მის შესაბამისად ხდება ენობრივი განვითარებაც (ბავშვის ასაკობრივი კოგნიტური კლასიფიკაცია).

სოციოკულტურული თეორიის პოპულარიზაციაში დიდი წვლილი მიუძღვის მიხეილ ბახტინს, რომელიც მიიჩნევდა, რომ ყველა ენა არის სოციალური-იდეოლოგიური ფენომენი და ყოველდღიურობაში მხოლოდ სოციალური ინტერაქციის შედეგად წარმოიშობა. მისთვის მნიშვნელოვანია სოციალური, კულტურული და პოლიტიკური კონტექსტი ენის ათვისების პროცესში.

განხილული თეორიები მრავალმხრივ აანალიზებენ ენობრივი განვითარების საკითხს. თითოეული მათგანი კონკრეტული, განსხვავებული კუთხით უდგება პრობლემის არსს. ადამიანის გონებრივი მონაცემები უმეტეს შემთხვევაში იმდენად ფართოა, რომ ის არა მხოლოდ ერთ ენას ეუფლება,

არამედ მას შეუძლია ერთდროულად საუბრობდეს ორ ან მეტ ენაზე.

ორენოვნება და კოგნიტური განვითარება

ორენოვან/ბილინგვალ ადამიანს აქვს ორი ენობრივი სისტემა, რომელთაც იგი აქტიურად იყენებს. მათ შეუძლიათ ამ ენებზე კომუნიკაცია და უმეტეს შემთხვევებში გააჩნიათ უფრო ღრმა კომპეტენციები.

ენობრივი სისტემების ჩამოყალიბება დაკავშირებულია ადამიანის კოგნიტურ განვითარებასთან.

ნებისმიერი დამატებითი უცხო ენის შესწავლა ზემოქმედებს ადამიანის კოგნიციაზე, ცვლის მის აქტივობას და აყალიბებს განსხვავებულ ხედვას.

საზოგადოებაში აქტუალურია პრობლემატიკა, თუ როგორ მოქმედებს ბილინგვიზმი კოგნიტურ განვითარებაზე. მეცნიერები და მკვლევრები ცდილობენ პასუხი გასცენ საზოგადოებაში გაჩენილ კითხვებს შესაბამისი დაკვირვებებითა და კვლევებით.

თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ კვლევა ყოველთვის ვერ იქნება ზუსტი, ვინაიდან ზუსტი შერჩევა მონოლინგვალ და ბილინგვალ ჯგუფებისა არ არსებობს. ისინი ერთმანეთისაგან შეიძლება განსხვავდებოდნენ, როგორც სოციალური მდგომარეობით, ასევე ენობრივი კომპეტენციის გარდა, სხვა კოგნიტური მონაცემებითაც.

დაახლოებით 1960 წლამდე ცალსახად მიიჩნეოდა, რომ ბილინგვიზმი კოგნიტური განვითარებისათვის შემაფერხებელი ფაქტორია და ბილინგვალები გაორებულ პიროვნებებად განიხილებოდნენ. შემდეგ, დროთა განმავლობაში, მოსაზრება ამ საკითხთან დაკავშირებით შეიცვალა. ეს ცვლილება ერთბაშად არ მომხდარა, იგი დაეფუძნა მთელ რიგ კვლევებს, რომლებიც მსოფლიო მასშტაბით ტარდებოდა. არსებობს ბილინგვიზმის როგორც ნეიტრალური,

ასევე დადებითი შედეგების მაჩვენებელი კვლევები.

მაგალითად, ჯონსმა (ჯონსი, 1959) ჩაატარა კვლევა უელსში 10-11 წლის 2500 მოსწავლესთან და მივიდა იმ დასკვნამდე, რომ მონოლინგვალები უფრო განვითარებულები არიან კოგნიტურად, ვიდრე ბილინგვალები, თუმცა, თავისი კვლევის არავალიდურობა თავადვე აღიარა და განაცხადა, რომ მას არ გაუთვალისწინებია ის გარე ფაქტორები კვლევის დროს, რომლებიც ასევე მოქმედებენ კოგნიტურ განვითარებაზე. მან არ გაითვალისწინა მოსწავლეთა სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობა, ხოლო ამ ფაქტორის გათვალისწინების შემდგომ აღმოჩნდა, რომ ბილინგვალებსა და მონოლინგვალებს შორის გონებრივი განვითარების მხრივ განსხვავება არ იყო (ბეიკერი, 2010).

ასევე, არსებობს ბილინგვურ განათლებასთან დაკავშირებით თეორიები, რომლებიც უარყოფენ მის დადებით ეფექტს. ცნობილია ამ მხრივ, „ბალანსის თეორია“, რის მიხედვითაც ორი სხვადასხვა ენა შედარებულია სასწორის თეფშებთან, ერთ-ერთის დამძიმება ხდება მეორის ხარჯზე, ანუ, როდესაც ერთ ენაში ადამიანი მიაღწევს წარმატებას, ეს მოქმედებს მეორე ენის დაკნინებაზე (ბეიკერი, 2010).

მიუხედავად ბილინგვალების მაღალი კონცენტრაციის უნარისა, გარკვეულ შემთხვევებში აღინიშნება მათთან ენათა არევის პრობლემა ერთი ენიდან მეორეზე გადასვლის პირობებში. ეს მოვლენა ცნობილია ენებს შორის გადართვების სახელით, მას აგრეთვე „კოდის ცვლასაც“ უწოდებენ (ბილისტოკი, 2007). ლინგვისტიკაში კოდი უკავშირდება კონკრეტულ ენას ან დიალექტს (ვოდე, 1988).

ბილინგვიზმის თემის განხილვისას მშობლები ხშირად ინტერესდებიან ენების არევის საკითხით, ხოლო როდესაც მსგავს პრობლემას რეალურად აწყდებიან, დახმარებისათვის

მიმართავენ ფსიქოთერაპევტს, ბავშვის მეტყველების დარღვევის პრობლემით. არსებობს ორენოვან ბავშვებში ენათა არევის, არასწორი გრამატიკული სტრუქტურების აგებისა და ე. წ. „ენობრივი სალათის“ გაკეთების შემთხვევები.

მაგალითად, როდესაც ბავშვი საუბრობს რუსულ და ქართულ ენებზე მან შეიძლება თქვას „მე მინდა წყალი“-ს ნაცვლად „მე მინდა вода~ ან სულაც „მე მინდა ...“ და გაჩერდეს იმ მიზეზით, რომ ვერ გაიხსენოს მისი შესაფერისი აღმნიშვნელი, რისი ხატიც (ფ. დე სოსიური) მას გონებაში აქვს. აგრეთვე არსებობს შემთხვევები, როდესაც ქართულ-რუსულენოვანი ბავშვი იყენებს არასწორ კომბინაციებს: „დაჯის-დაჯექი + садись~ ან კიდევ „ჩქარეე-ჩქარა+ скорее~ (მელიქიშვილი, 2011).

ფსიქოთერაპევტის (ნ. მეფარიშვილი) შეხედულებით, მსგავსი ტიპის „ენობრივი სალათის“ წარმოქმნა ბავშვს უქმნის სტრესულ სიტუაციას, თუმცა ეს არ არის მუდმივი, იგი დროებითია და იოლად დასაძლევია სწორი მიდგომისა და დახმარების შემთხვევაში.

სტრესი ზოგადად არ არის ბილინგვიზმის გამოკვეთილი მახასიათებელი, იგი არის ინდივიდუალური მოვლენა ყველა ადამიანის შემთხვევაში, გარდა ამისა, სტრესი შეიძლება ადამიანმა განიცადოს სხვა სიტუაციაშიც. თუკი ენის ათვისების პროცესში შერჩეული იქნება სწავლების სწორი ტექნოლოგია და გამოკვეთილი მოტივაცია, ენობრივ არევას ადგილი აღარ უნდა ჰქონდეს.

რაც შეეხება ერთი ენიდან მეორე ენაზე გადართვას, გარკვეულ სიტუაციებში ეს ფაქტი შეიძლება ნორმალური და მისაღები იყოს, მაგალითად, როდესაც ბილინგვალი ადამიანი არის ბილინგვალების გარემოცვაში და მათ შეუძლიათ გაიგონ ორივე ენაზე ნათქვამი სიტყვა, ამ შემთხვევაში ეს მოვლენა უხერხულობას არ შექმნის.

თუმცა, არის შემთხვევები, როდესაც ბილინგვალები თვითონაც განიცდიან მეორე ენაზე გადასვლის დროს დისკომფორტს და ამისათვის ბოდიშსაც იხდიან ხოლმე. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ის ფაქტი, რომ ენების გადართვასთან დაკავშირებით უარყოფითი დამოკიდებულება აქვთ ხშირ შემთხვევაში მონოლინგვალებს, ისინი მიიჩნევენ, რომ ამის მიზეზი ორივე ენაში დაბალი კომპეტენციების ქონაა.

ენების გადართვა არ არის შემთხვევითი პროცესი, იგი ხშირად გააზრებულად ხდება და აზროვნების შედეგია. ბილინგვალისათვის ერთ-ერთი ენაა მთავარი (თუმცა, არსებობენ ბილინგვალებიც, რომლებსაც შეუძლიათ ორი ენობრივი სისტემის ცალ-ცალკე გამოყენება – ეს სრულყოფილი ბილინგვიზმია), რომელზედაც იგი სწორად აგებს გრამატიკულ კონსტრუქციებს, ამ ენას მატრიცულ ენასაც უწოდებენ მეცნიერები (დიტრიხი, 2007) მიიჩნევენ, რომ ენათა გადართვის საკითხი არ არის მხოლოდ ლინგვისტური პრობლემა, იგი ასევე მოიცავს სოციალურ ურთიერთობებს (მოსაუბრეთა წრე), ფსიქოლოგიურ მდგომარეობას და მოტივაციურ ფაქტორს.

გარდა განხილული ნეიტრალური და ნეგატიური ფაქტორებისა, რომლებიც უკავშირდება ბილინგვურ განათლებასა და კოგნიტურ განვითარებას, არსებობს ისეთი კვლევებიც, რომლებიც ბილინგვიზმის დადებით შედეგებზე მიუთითებენ და ამავდროულად გამოირჩევიან ვალიდურობითა და სანდოობით;

1962 წელს ლამბერტმა და პილმა ჩაატარეს კვლევა, რის მიხედვითაც დადგინდა, რომ ბილინგვიზმი არათუ უარყოფითად მოქმედებს ბავშვის კოგნიტურ განვითარებაზე, არამედ იგი ხელს უწყობს ადამიანის გონების განვითარებას (ბეიკერი, 2010). აღსანიშნავია, რომ ამ კვლევამ

აღიარება ჰპოვა, ვინაიდან გამოირჩეოდა დახვეწილი მეთოდოლოგიითა და ვალიდურობით.

აგრეთვე პოტსდამის უნივერსიტეტის ბილინგვიზმის საკითხების მკვლევარმა, დე ბლაზერმა და მილანის უნივერსიტეტის პროფესორმა იუბინ აბუთალებმა, დაკვირვებისა და კვლევის შედეგად, ჩამოაყალიბეს თეორია ბილინგვიზმის სასიკეთო შედეგებთან დაკავშირებით სწავლების პროცესში.

ისინი მიიჩნევენ, რომ ადამიანის ტვინი მზად არის „დაიტოს“ ორი ან მეტი ენობრივი სისტემა და მოახდინოს მისი რეალიზება. ენის სწავლა ავარჯიშებს ტვინს და მის ფუნქციურუნარიანობას ხანგრძლივი დროის განმავლობაში უწყობს ხელს.

ბილისტოკის ბოლოდროინდელი კვლევებიც (ბილისტოკი, 2007, 2009 / 2010) მიუთითებს ბილინგვალების აშკარა უპირატესობაზე მონოლინგვალებთან შედარებით, გონებრივად რთული საკითხების გადაწყვეტის პროცესში (მაგ. „საიმონის დავალება“, „თვალის რეაგირების დავალება“...).

ბილისტოკის კვლევების მიხედვით, ბილინგვალები ახერხებდნენ უფრო სწრაფად და ორგანიზებულად გადაწყვეტა დასახული ამოცანის რთული ნაწილი, ვიდრე მონოლინგვალები. თუმცა, აღსანიშნავია, რომ დავალების სხვა ნაწილებთან დაკავშირებით შედეგები ერთნაირი იყო.

ბილისტოკის კვლევებმაც აჩვენა, რომ ბილინგვალებს ტვინში პროცესირების, კონტროლისა და კატეგორიზაციის უნარი უფრო ადრეულ ასაკში უვითარდებათ მონოლინგვალებთან შედარებით და მოხუცებულობის ასაკში ისინი უფრო დიდხანს ინარჩუნებენ ამ უნარს.

ბილინგვალების უპირატესობაა, შეძლონ კონცენტრაციის მოხდენა დიფერენცირებულ ცნებებსა და საგნებზე, ამის გამო ისინი ხასიათდებიან აზროვნების უფრო მეტი

აბსტრაქტულობით, რაც კოგნიტური განვითარების მაღალ დონეს შეესაბამება.

ბილინგვიზმის ეფექტიანობის განმაპირობებელი ფაქტორები

მოცემული კვლევების მიმოხილვა ცალსახად გვარწმუნებს, რომ ბილინგვიზმი განათლება არის გონებრივი განვითარებისა და წარმატების მიღწევის ეფექტური საშუალება.

ბილინგვიზმს უფრო მეტი დადებითი შედეგის მოტანა შეუძლია ადამიანისათვის, ვიდრე უარყოფითის. გარკვეულწილად შეიცვალა სტერეოტიპებიც მასთან დაკავშირებით. 21-ე საუკუნეში უკვე აუცილებლობითაა განპირობებული ენების სწავლა და იგი ერთ-ერთი აუცილებელი პირობა გახდა პროფესიული წარმატების მისაღწევად.

იმისათვის, რომ ბილინგვიზმი სწავლებას ჰქონდეს უფრო დიდი ეფექტი, გათვალისწინებული უნდა იყოს ის მნიშვნელოვანი ფაქტორები, რომლებიც გავლენას ახდენენ საერთოდ სწავლებისა და ათვისების პროცესზე.

1. უპირველეს ყოვლისა, ბილინგვიზმი განათლების მთავარი მიზანი უნდა იყოს ბავშვის აზროვნების განვითარება, მსოფლმხედველობის გაფართოება, მისი გახსნილობა მსოფლიო კულტურის მიმართ.

2. იმისათვის, რომ კარგი შედეგი ჰქონდეს ბილინგვიზმ სწავლებას, უნდა შემუშავდეს სპეციალისტების მიერ კვალიფიციური სწავლების მეთოდოლოგია.

3. ბილინგვიზმი სწავლების დანერგვისას, სასურველია გათვალისწინებული იქნეს ბავშვის კომპეტენციები მშობლიურ ენაში, მისი ფსიქოლოგიური მზაობა და ასაკობრივი თავისებურებები (ნ. მეფარიშვილი).

4. ბილინგვიზმი სწავლების ეფექტურობას განაპირობებს აგრეთვე მოტივაცია და რეალიზაციის საშუალება (წე

რეთელი). თუკი ბავშვი არ არის მოტივირებული მეორე ენის სწავლით, მას კარგი შედეგის ჩვენება გაუჭირდება, აგრეთვე ძალიან მნიშვნელოვანია, რომ მოხდეს შესწავლილი ენის რეალიზაცია, რათა ბილინგვალური კვლავ არ გადაიქცეს მონოლინგვალად (მაგალითად, ეთნიკურად აზერბაიჯანელებისთვის, რომლებიც საქართველოში ცხოვრობენ ქართული ენის შესწავლის პირობებში კარგია ის ფაქტი, რომ მათ ამ ენის რეალიზაციის საშუალება აქვთ არსებულ სოციალურ გარემოში).

მოცემული ფაქტორები რომ განვაზოგადოთ, ბილინგვური განათლება უნდა იყოს არა ინტუიტიური მოვლენა, არამედ კარგად შემუშავებული და სპეციალისტების მიერ დაგეგმილი პროცესი.

დასკვნა

განხილული კვლევებისა და თეორიების გათვალისწინებით, ბილინგვური განათლება მხოლოდ და მხოლოდ პოზიტიურად მოქმედებს ბავშვის (და არა მხოლოდ ბავშვის) კოგნიტიურ განვითარებაზე მისი ეფექტურად და სწორი მე-

თოდოლოგიით განხორციელების შემთხვევაში.

მრავალი ენის არსებობა მრავალფეროვანი კულტურის განმაპირობებელია, კულტურა კი ის ფენომენია, რომელშიც ადამიანი ცხოვრობს და სადაც მისი პოტენციური რეალიზდება. სხვადასხვა კულტურის შეცნობაში კი მედიატორის როლი ენამ იტვირთა. ვილჰელმ ფონ ჰუმბოლდტი ენას ადამიანის გონის უმთავრეს მოღვაწეობად მიიხსენებდა. იგი ახლოსაა ადამიანის ცნობიერებასთან და აზროვნებასთან, კულტურასა და ადამიანის სულიერ სამყაროს შორის მჭიდრო კავშირს უზრუნველყოფს. ენა საშუალებაა გამოხატვისა და თვითრეალიზაციისა.

21-ე საუკუნეში მხოლოდ მრავალმხრივად განვითარებული, ინტელექტუალური, თავისუფლად და შემოქმედებითად მოაზროვნე ადამიანები არიან კონკურენტუნარიანები. წარმატებული კარიერისკენ გზა კი ბილინგვურ / მულტილინგვურ განათლებაზე გადის.

ბამოყენებული ლიტერატურა:

- ალ-ჯაესერი, 2011 - Abdulrahman.I, Al-Jasser, PSYCHOLINGUISTIC THEORIES OF LANGUAGE ACQUISITION AND THE SAUDI LEARNER OF ENGLISH masala mopovebulia veb-gverdidan:: www.freetechbooks.com/file-2011/language-acquisition-theories-page2.html 15/06/2011
- ბაგაური, 2010 – ი. ბაგაური, „ენობრივ განვითარებაზე მოქმედი ფაქტორები და ბილინგვური განათლება“, ჟურნალი ბილინგვური განათლება, №4.
- ბეიკერი, 2010 - კ. ბეიკერი, ბილინგვიზმისა და ბილინგვური განათლების საფუძვლები; თბილისი, საიმედო, 2010.
- ბილისტოკი, 2007 - Byalistok.E, Cognitive Effects of Bilingualism: HowLinguistic Experience Leads to Cognitive Change, International Journal of Bilingual Education and Bilingualism, Volume 10, Issue 3. 2007.
- ბილისტოკი, 2010 - Byalistok.E., International Journal of Bilingual Education and Bilingualism Vol. 13, No. 5, September, 2010.
- გამყრელიძე, 2003 – თ. გამყრელიძე და სხვ. შესავალი კურსი ენათმეცნიერებაში, თბილისი, თსუ გამომცემლობა, 2003.
- დიტრიხი, 2007 - Dietrich.R, *Psycholinguistik*. 2.Auflage. Verlag J.B.Metzler.Stuttgart, 2007.
- ვოუდი, 1988 - Wode. H, Einfuerung in die Psycholinguistik. Max Hueber Verlag, 1988.

სოსიური, 2010 - ფ. დე სოსიური, ზოგადი ენათმეცნიერების კურსი (მ. ქურდიანის ლექციების ჩანაწერების მიხედვით).
ტაბატაძე, შუბითიძე, 2010 – შ. ტაბატაძე, ი. შუბითიძე, „მეორე ენის სწავლისა და ათვისების თეორიები“, ჟურნალი ბილინგვური განათლება, №4.
შუბითიძე, 2010, - ი. შუბითიძე, ბილინგვიზმის კოგნიტური და სოციალური უპირატესობები, ჟურნალი ბილინგვური განათლება, № 3.

ვებ-რესურსები:

ბაგაური, (2010 – ი. ბაგაური, „ენობრივ განვითარებაზე მოქმედი ფაქტორები და ბილინგვური განათლება“ [online] Bilingualeducation.
რაგი, 2006 - Ragg, M.(2006) 'Gehirn und Geist: Mehrsprachigkeit macht schlau'[online].Reticon Available:http://www.reticon.de/nachrichten/gehirn-und-geist-mehrsprachigkeit-machtschlau_1240.html. [Accessed 30 April 2011]
Available:<http://bilingualeducation.ge/articles/id/69> . [Accessed 16 Juni 2011]
ტაბატაძე, 2010 – შ. ტაბატაძე, ი. შუბითიძე, (2010) „მეორე ენის სწავლისა და ათვისების თეორიები“.
Available: <http://bilingualeducation.ge/articles/goto/2010-1>. [Accessed 6 Juni 2011]
შუბითიძე, 2010 - Shubitidze, I. (2010) 'ბილინგვიზმის კოგნიტური და სოციალური უპირატესობები'.
Available: <http://bilingualeducation.ge/articles/id/11>. [Accessed 30 Juni 2011]

Elene Jajanidze

*Ivane Javakhishvili Tbilisi State University; CCIIR
Center for Civil Integration and Inter-Ethnic Relations*

The influence of the bilingualism on the cognition of the Child Development

ABSTRACT

The aim of the article is to introduce to the society the problems related to the lingual development of bilingualism and to represent various views of point around this issue. There will be argued the theories regarding the behavioral, cognitive and constructional aspects of lingual development. Worth mentioning is that these issues are tightly connected with the acquisition of the second language and with the cognitive development of learner. In the introduction part of the article the key aspects of bilingualism will be discussed and the types of bilingualism defined.

The major part of this article sheds light on to the issue of bilingualism with emphasis on cognitive development. We will also discuss preconditions which impact positively on the bilingual education. And finally, we will present the implications of bilingual education on personal self-realization and cognitive development.